

การศึกษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังในศาลาพระศรีอาริยมุตไตรย
วัดตองปุ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปีการศึกษา ๒๕๖๖

การศึกษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังในศาลาพระศรีอาริย์เมตไตรย
วัดตองปุ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปีการศึกษา ๒๕๖๖

ชื่อโครงการวิจัย การศึกษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังในศาลาพระศรีอารียเมตไตรย วัดตองปุ
อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี
ชื่อผู้วิจัย ช่อชัย กาญจนะวรรณะ, จุติรัช อนุกุล
ปีที่ทำการวิจัย ๒๕๖๖

บทคัดย่อ

การศึกษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังในศาลาพระศรีอารียเมตไตรย วัดตองปุ อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดตองปุ ในประเด็นเรื่องราว ความเชื่อ การจัดวางภาพ ตำแหน่งของภาพ และปรากฏการณ์ร่วมสมัยในงานจิตรกรรม

ผลการวิจัยพบว่า

ศาลาพระศรีอารียเมตไตรย วัดตองปุ สร้างในราวรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ จิตรกรใช้เทคนิคการวาดภาพแบบไทยประเพณี ผสมผสานกับเทคนิคการวาดภาพแบบตะวันตก เป็นเรื่องราวพุทธประวัติที่มีสอดแทรกการเรื่องราวชีวิตของชาวบ้านผสมผสานกับสถาปัตยกรรมความเจริญของเมืองกรุงเทพในขณะนั้น

๑. ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องราว ความเชื่อ ของภาพจิตรกรรมยังเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมของพุทธศาสนา เป็นเรื่องราวพุทธประวัติ จัดเรียงลำดับตามเรื่องพุทธประวัติตามตำราหรือเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อกันมา จิตรกรมีจุดมุ่งหมายในการเขียนภาพเพื่อสืบทอดกพุทธศาสนาด้วยการแสดงออกทางศิลปะ ต้องการให้ภาพที่เขียนเป็นเครื่องโน้มน้าวจิตใจของชาวบ้านให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

๒. การจัดวางภาพและตำแหน่งของภาพ ผนังด้านข้างขวามือพระประธานเขียนภาพพุทธประวัติเริ่มจากมุมขวาเจ้าชายสิทธัตถะประทับที่ปราสาทสามฤดู เสด็จประพาสนอกเมืองเห็นเทวทูตทั้ง ๔ ทรงหนีออกผนวช ตอน มหาภิเนกษกรรมณ์ ศึกษาธรรมกับอาจารย์ดาบสกับอุทกดาบส นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส ด้านหลังพระประธานเขียนภาพทรงอธิษฐานลอยเถาต เมืองบาดาลของกาฬนาคราช ตอนบิณฑบาต ด้านซ้ายมือพระประธานเขียนภาพทรงโปรดชฎิลสามพี่น้อง ทรงเสด็จโปรดพระบิดาในกรุงกบิลพัสดุ์ ทรงเสด็จเมืองกุสินาราและทรงปรินิพาน ภาพเมืองหลวงในกรุงเทพฯ ด้านตรงข้ามพระประธานเขียนภาพพระภิกษุปลงอสุภ

๓. ปรากฏการณ์ร่วมสมัยในงานจิตรกรรมฝาผนัง ได้แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ร่วมสมัยของวิถีชีวิตของชาวบ้านผสมผสานกับสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่มีอิทธิพลอย่างมากในสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ เช่นภาพการแต่งกายของทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ภาพธงชาติไทย ภาพประตูพระบรมมหาราชวัง ภาพอาคารพาณิชย์ ภาพการแต่งกายแบบชาวบ้าน ภาพเสือ ภาพศิลปะการลงรักปิดทอง ภาพบ้านเรือนในชนบท เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ ควรทำการศึกษาภาพจิตรกรรมในวัดแหล่งอื่นที่มีอายุหรือการสร้างในสมัยเดียวกันเพื่อเปรียบเทียบ รูปแบบ แนวคิด วิธีการนำเสนอ เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์หรือความ

แตกต่าง หรือหากต้องการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ ควรทำการศึกษามผลงานจิตรกรรมฝาผนัง
ภายในจังหวัดลพบุรีที่มีคุณค่าและกำลังจะสูญหายไป

Project: Study of mural paintings in Phra Sri Ariya Maitreya Pavilion Wat Thongpu
Muang district Lopburi Province

Researcher: Chochai Kanchanawattana, Chutirach Anukool

Year: ๒๐๒๓

Abstract

The study of mural painting in Phra Sri Ariya Maitreya Pavilion Wat Thongpu Muang district Lopburi Province aimed at studying and analyzing the painting works on the wall of Wat Thongpu in the aspects of story of faith embedded in mural painting, mural painting images arrangements, mural painting images positions, and Contemporary phenomena in painting.

The findings revealed that Phra Sri Ariya Maitreya Pavilion Wat Tongpu was built in the reign of King Mongkut ๔ .Artists use traditional Thai painting techniques. combined with western painting techniques It is a story of the Buddha's life that has been interpolated with the stories of villagers' lives mixed with the prosperous architecture of Bangkok at that time.

๑. Issues regarding belief stories of painting is also a traditional belief of Buddhism. It is the story of the Buddha's history . Arranged according to the history of the Buddha according to textbooks or stories that have been passed down from generation to generation. The painter aims to paint pictures to inherit Buddhism through artistic expression. want the paintings to be a tool to persuade the villagers to have faith more faith in Buddhism

๒. Image layout and positions of the image The picture on the right hand side wall of the principal Buddha image The history of the Buddha begins in the right corner. Prince Siddhartha stayed at the castle for three seasons. Traveling outside the city, saw the ๔ angels fleeing into monkhood at the Mahaphinakramana Dharma study with Alan Dabos and Utoka Dabos Mrs. Suchada offered rice to Mathupayas. The back of the principal Buddha image depicts a floating tray of prayers. Underwater city of Kannakarat, part of the alms round. On the left-hand side of the principal Buddha image is a portrait of the three brothers. His Highness graciously favored his father in Kapilavastu. He traveled to Kusinara and passed away. pictures of the capital in Bangkok. On the opposite side of the main Buddha image, the image of the monk laying down.

๓. Contemporary phenomena It depicts the contemporary phenomenon of villagers' way of life combined with Western architecture that was very influential during the reign of King Rama IV-V, such as the image of the royal guard's dress, the Thai flag, and the Grand Palace gate. commercial building images of folk dress, tigers, images of the art of lacquer and gilding pictures of rural houses, etc.

Suggestion should study painting In other sources of the same age or erection in the same period to compare forms, concepts, methods of presentation. In order to see the relationship or difference. Or if wanting to study for conservation Should study the murals within Lop Buri province that are valuable and are about to disappear. If possible, the paintings should be restored.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการศึกษาผลงานจิตรกรรมฝาผนังในศาลาพระศรีอาริยมุตไตรย วัดทองปู้ อำเภอมืออง จังหัดลพบุรี ฌบับนี้สำเร็จสมบູรณ์ได้ด้วยควมอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.กันยา บาร์น อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี และ ผู้อำนวยกรสำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีที่ได้ให้โอกาสและทุนสนับสนุน ในการทำวิจัย ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ทุกท่านที่ให้คำแนะนำในการทำวิจัย

การจัดทำรายงานครั้งนี้จะสำเร็จลงไม่ ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์ จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูล ทำให้ได้รับข้อมูลที่สมบูรณ์ และครบถ้วน

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๒
ขอบเขตการวิจัย.....	๒
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย.....	๒
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๓
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๓
๒ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๔
จิตรกรรมฝาผนัง.....	๔
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างงานจิตรกรรมฝาผนังไทย	๘
จังหวัดลพบุรี.....	๑๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๗
๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๒๐
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๒๐
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๒๐
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๒๐
การกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๒๐
การสรุปข้อมูล.....	๒๑
๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๒๒
ลักษณะทั่วไปของศาลาพระศรีอริยเมตไตรย.....	๒๕

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๖๕
สรุปผลการศึกษา.....	๖๕
การอภิปรายผล.....	๖๗
ข้อเสนอแนะ.....	๖๘
บรรณานุกรม.....	๖๙

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพ ๔.๑ ภาพจิตรกรรมในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่มีการกำหนดตำแหน่งของภาพอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยด้านหลังพระประธานจะเป็นจักรวาลหรือรูปไตรภูมิ.....	๒๒
ภาพ ๔.๒ งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยของชรัวอินโขงที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร.....	๒๓
ภาพ ๔.๓ งานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยของเฉลิม นาคีรักษ์ที่ใช้รูปแบบไทยแต่วิธีการเขียนแบบตะวันตก.....	๒๔
ภาพ ๔.๔ ผังวัดตองปุศาลาพระศรีอารียเมตไตรยอาคารสีแดงตรงกลางตั้งอยู่ระหว่างศาลาการเปรียญ อุโบสถและวิหาร.....	๒๕
ภาพ ๔.๕ ศาลาพระศรีอารียเมตไตรยอาคารหลังเล็กตรงกลางตั้งอยู่ระหว่างศาลาการเปรียญ อุโบสถและวิหาร หันหน้าไปทางทิศตะวันตก.....	๒๖
ภาพ ๔.๖ ลักษณะโดยทั่วไปของศาลาพระศรีอารียเมตไตรยด้านข้าง.....	๒๖
ภาพ ๔.๗ ลักษณะโดยทั่วไปของศาลาพระศรีอารียเมตไตรยด้านหลัง ด้านหน้าเป็นศาลาการเปรียญ.....	๒๗
ภาพ ๔.๘ ลักษณะโดยทั่วไปของศาลาพระศรีอารียเมตไตรยด้านหน้า ด้านหลังเป็นอุโบสถ.....	๒๗
ภาพ ๔.๙ พระประธานในศาลาพระศรีอารียเมตไตรย.....	๒๘
ภาพ ๔.๑๐ พระประธานปางนาคปรกแกะสลักจากหินทรายและพระศรีอารียเมตไตรยจำลอง.....	๒๙
ภาพ ๔.๑๑ พระศรีอารียเมตไตรยองค์จริงสร้างปีพ.ศ.๒๓๖๕ ปัจจุบันอยู่ในหอสวดมนต์.....	๒๙
ภาพ ๔.๑๒ การดูภาพภายในศาลาพระศรีอารียเมตไตรย วนจากซ้ายไปขวา.....	๓๐
ภาพ ๔.๑๓ ตอนที่ ๑ ประทับที่ปราสาทสามฤดู เสด็จประพาสนอกเมืองเห็นเทวทูตทั้ง ๔ ทรงหนีออกผนวช.....	๓๒
ภาพ ๔.๑๔ เสด็จประพาสนอกเมือง เห็นเทวทูตทั้ง ๔ คือคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช.....	๓๓
ภาพ ๔.๑๕ เจ้าชายสิทธัตถะพร้อมด้วยนายฉันทะ และม้ากัณฐกะหนีออกผนวช....	๓๓
ภาพ ๔.๑๖ ตอนที่ ๒ มหาภิเนกษกรรมณ์ ตอนออกผนวช.....	๓๔
ภาพ ๔.๑๗ พระยามารวัดสวัตตีได้เข้ามาขวางการผนวช ภาพค่อนข้างชำรุด เลือนราง.....	๓๔
ภาพ ๔.๑๘ ตอนที่ ๓ ตัดพระเมาลี.....	๓๕

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพ ๔.๑๙ ตอนที่ ๔ ออกเดินทางศึกษาธรรม.....	๓๖
ภาพ ๔.๒๐ ออกเดินทางศึกษาธรรม ภาพค่อนข้างชำรุด.....	๓๗
ภาพ ๔.๒๑ ตอนที่ ๕ นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสด้านซ้ายของภาพ ภาพด้านล่างค่อนข้างชำรุด.....	๓๗
ภาพ ๔.๒๒ ตอนที่ ๖ อริชฐานลอยถาดทองคำ จมถึงเมืองบาดาล.....	๓๘
ภาพ ๔.๒๓ พระพุทธเจ้าอริชฐานลอยถาดทองคำ.....	๓๙
ภาพ ๔.๒๔ ถาดจมหายไปจนถึงที่อยู่ของกาฬนาคราช.....	๓๙
ภาพ ๔.๒๕ ภาพหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ประทับเสวยวิมุตติสุข อยู่ใต้ต้นไม้ต่าง ๆ.....	๔๐
ภาพ ๔.๒๖ ตอนที่ ๗ อริชฐานบาตร บิณฑบาต.....	๔๐
ภาพ ๔.๒๗ ตอนที่ ๘ โปรดชฎิลสามพี่น้อง.....	๔๑
ภาพ ๔.๒๘ ตอนที่ ๙ โปรดพระบิดาและเครือญาติในกรุงกบิลพัสดุ์.....	๔๒
ภาพ ๔.๒๙ พระพุทธเจ้าประทับนั่งริมฝั่งแม่น้ำ.....	๔๓
ภาพ ๔.๓๐ พระพุทธเจ้าเดินทางไปยังเมืองกุสินารา.....	๔๓
ภาพ ๔.๓๑ ตอนที่ ๑๐ ทรงปรินิพพาน ภาพด้านล่างลบเลือนมาก.....	๔๔
ภาพ ๔.๓๒ ทรงปรินิพพาน.....	๔๕
ภาพ ๔.๓๓ ภาพสันนิษฐานจากลายเส้นที่เหลืออยู่.....	๔๕
ภาพ ๔.๓๔ ตอนที่ ๑๑-๑๒ เมืองหลวง กรุงทศนครสวรรค์ ความเจริญในขณะนั้น.....	๔๖
ภาพ ๔.๓๕ ตอนที่ ๑๓-๑๔ ภิกษุปลงอสุภ.....	๔๗
ภาพ ๔.๓๖ ตอนที่ ๑๕ เป็นภาพอาคารแบบตะวันตก ลบเลือนไปมาก ไม่สามารถเดาเนื้อหาได้.....	๔๘
ภาพ ๔.๓๗ ตอนที่ ๑๖ พระมาลัยโปรดสัตว์นรก.....	๔๘
ภาพ ๔.๓๘ สถาปัตยกรรมร่วมสมัยรัชกาลที่ ๔-๕ ในงานจิตรกรรม.....	๕๐
ภาพ ๔.๓๙ เปรียบเทียบภาพสถาปัตยกรรมในงานจิตรกรรม และภาพในสมัย รัชกาลที่ ๔-๕.....	๕๑
ภาพ ๔.๔๐ การแต่งกายของทหารมหาดเล็กในงานจิตรกรรม ได้รับการซ่อมแซม เปลี่ยนจากถือดาบเป็นถือแส้.....	๕๒
ภาพ ๔.๔๑ ทหารรักษาพระองค์ในงานจิตรกรรม.....	๕๒
ภาพ ๔.๔๒ ภาพทหารรักษาพระองค์ในปัจจุบัน.....	๕๓
ภาพ ๔.๔๓ ธงชาติไทยในงานจิตรกรรม.....	๕๔
ภาพ ๔.๔๔ เสาธงใหญ่บนป้อมเผด็จดัสกร.....	๕๕
ภาพ ๔.๔๕ ธงชาติข้างเผือกในสมัยรัชกาลที่ ๔ - ๕.....	๕๕
ภาพ ๔.๔๖ ประตูประบรมมหาราชวังในงานจิตรกรรมเปรียบเทียบกับประตูศักดิ์ ไชยสิทธิ์ หนึ่งในสิบสองประตูของพระบรมมหาราชวัง.....	๕๖

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพ ๔.๔๗ บ้านเรือนในชนบทในงานจิตรกรรม มีจั่วพระอาทิตย์และหน้าจั่วหลายรูปแบบ.....	๕๗
ภาพ ๔.๔๘ หน้าจั่วรูปแบบต่าง ๆ.....	๕๘
ภาพ ๔.๔๙ การแต่งกายชาวบ้าน.....	๕๙
ภาพ ๔.๕๐ เสื่อในงานจิตรกรรม.....	๖๐
ภาพ ๔.๕๐ ภาพวาดอาคารในงานจิตรกรรมอาจได้แรงบันดาลใจจากวิหารวัดตองปุที่มีประตูโค้งและมีเจดีย์ด้านข้าง.....	๖๑
ภาพ ๔.๕๑ ภาพวิหารของวัดตองปุและกลุ่มเจดีย์ด้านข้างในอดีตที่ผู้วิจัยคาดว่า เป็นแรงบันดาลใจให้จิตรกร.....	๖๑
ภาพ ๔.๕๒ ภาพรายละเอียดหน้าบันประตูหน้าต่างลงรักปิดทองในงานจิตรกรรม..	๖๒
ภาพ ๔.๕๓ หลักฐานการซ่อมภาพจิตรกรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒.....	๖๓
ภาพ ๔.๕๔ หลักฐานการซ่อมภาพจิตรกรรมเมื่อปีพ.ศ. ๒๕๓๒ จากเดิมถือดาบเปลี่ยนเป็นถือแส้.....	๖๓